

GALICIAN ECONOMIC JOURNAL

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu

Scientific Journal

Issued 6 times a year

Founded in September, 1996

№ 6 (85) 2023

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.06

Founder and publisher:

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

List of journals ISSN 2409-8892

Copyright 19.08.2010 KB № 17319-6089ПП

Approved by the order of Ministry of Education and Science of Ukraine from 06.03.2015 № 261 as a scientific professional edition.

Recommended by the Scientific Council of the Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Protocol No 10, 19.12.2023.

Editorialboard:

Spivak S. M. (chief editor), Krause O. I. (associate editor), Korolyuk T. M. (executive editor), Buyak L. M., Luchko M. R., Lobodina Z. M., Marynenko N. Yu., Panukhnyk O. V., Rohatynskyy R. M.

International editorialboard:

Zelinska A. (Poland), Ciobanu G. (Romania), Škoda M. (Slovakia).

Editorial office address: Ternopil Ivan Puluj National Technical University,
56, Ruska Str.
Ternopil 46001, Ukraine.
Tel. (067) 39474 96.
Fax: (380) 352 254983.
E-mail: galician.visnyk@gmail.com

All rights reserved. No part may be reprinted or translated without the prior permission of the author or editorial board.

Editorial staff does not always share the author's opinion and is not responsible and assumes no liability for any factual mistakes made.

<http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/228>

Translation into English by S. M. Spivak.

Managing Editor Ye. I. Grytsenko.

Printers reader N. B. Koval.

Art Editor, design, typist N. B. Koval.

ISSN 2409-8892

© Ternopil Ivan Puluj National
Technical University, 2023

Засновник і видавець:

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя.

Реєстраційний номер ISSN2409-8892.

Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 06.03.2015р. № 261 як наукове фахове видання.

Свідоцтво про реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 17319 – 6089 ПР від 19.08.2010 р.

Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. науковому фаховому журналу «Галицький економічний вісник» присвоєно категорію «Б».

Рекомендовано до друку вченою радою Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя 19.12.2023 р., протокол № 10.

Редакційна колегія:

Співак С. М. (головний редактор), Краузе О. І. (заступник головного редактора), Корольок Т. М. (відповідальний секретар), Буяк Л. М., Лучко М. Р., Лободіна З. М., Мариненко Н. Ю., Панухник О. В., Рогатинський Р. М.

Міжнародна редакційна колегія:

Зелінська А. (Польща), Чобану Г. (Румунія), Шкода М. (Словаччина).

Адреса редакції: 46001, Тернопіль, вул. Руська, 56.
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя.
Телефон: (067) 394 74 96.
E-mail: galician.visnyk@gmail.com

Усі права захищені. Передрук і переклади дозволяються лише зі згоди автора та редакції.

Редакція не завжди поділяє думку автора й не відповідає за фактичні помилки, яких він припустився.

<http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/228>

Переклад *С. М. Співак*.
Редактор *Є. І. Гриценко*.
Коректор *Н. Б. Коваль*.
Комп'ютерне макетування *Н. Б. Коваль*.

CONTENT

ECONOMICS

<i>Tetiana Cherkashyna.</i> Features of the functioning of labor market of Ukraine in crisis and post-crisis period: national and regional aspects	7
<i>Mariia Kirzhetska.</i> Assessment of the production potential of water supply and wastewater treatment enterprises in Ukraine	17
<i>Olga Bilyk, Yelyzaveta Mykhalchuk.</i> Efficiency of the remote onboarding process	24
<i>Dmytro Dmytriv, Olena Dmytriv, Nataliia Yuryk, Oleksandr Repak.</i> Impact of the operation of check points in the conditions of martial law on the economic efficiency of RTEs in international freight transportation	31
<i>Mykhailyna Farion, Demian Farion.</i> Military expenditure and social consequences of global turbulence	43
<i>Olga Krause, Iryna Pinyak, Svitlana Shpylyk.</i> Economic and social prerequisites for the development of the system of health care institutions of the Ternopil region	51

ACCOUNTING AND TAXATION

<i>Inna Melnychuk, Nataliia Muzhevykh, Volodymyr Frytskyi.</i> Cost accounting to ensure the economic security of the enterprise in the conditions of digital transformations	60
<i>Natalia Bondarenko, Svetlana Repina.</i> Features of settlements with customers in the Big Four companies	67
<i>Oleksandr Kundeus, Nataliia Zarudna, Bogdana Truhonovets.</i> Historical and economic essence of liabilities for accounting and taxation purposes	76
<i>Tetyana Korolyuk, Serhii Spivak, Vadym Ratynskyi.</i> Accounting in enterprise management in the digital economy	88

FINANCE, BANKING, INSURANCE
AND THE STOCK MARKET

<i>Petro Viblyi, Oksana Boiko.</i> Problems of attracting domestic investments in Ukraine during war	97
<i>Natalia Blaschuk-Devyatkina, Iryna Batsman.</i> Financial security of the banking system of Ukraine	104
<i>Nataliia Lutska, Ihor Tsiutsiak, Andriy Tsiutsiak.</i> Assessment of the value-added tax in the structure of tax revenues	113
<i>Anna Lebedenko.</i> Budget financing as the basis of financial support of forensic expert activities	122

MANAGEMENT

<i>Zhanna Torianyuk, Viktoria Shevchenko, Sergey Tkach.</i> Assessment of the product competitiveness on the example of JSC «Elvorti»	132
<i>Liudmyla Maliuta, Sofiia Koroliuk.</i> War as a cause of change in Ukraine's tourism potential: analysis of organizational and economic measures to restore of domestic tourism	139
<i>Anna Shandar, Volodymyr Kyryliuk.</i> Medical insurance in the Ukrainian social security system	148
<i>Liudmyla Zavidna, Iryna Mykolaichuk.</i> The concept of forming and developing an employer brand in Ukraine during the war	155

MARKETING

<i>Nelia Ivanechko, Mykhailo Okonskyi.</i> Sales management in the service sector	167
---	-----

PUBLIC ADMINISTRATION

<i>Mykhailo Halushchak, Olha Halushchak, Halyna Mashliy.</i> Electronic Ukraine in the digital world	174
--	-----

INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

<i>Zorina Atamanchuk, Antonina Prosiyaniuk.</i> Foreign trade relations of Ukraine and China: current state and development prospects	183
<i>Mariia Shkurat, Victoria Panchuk.</i> Current state and directions of transformation of the world energy market	190
<i>Maryna Savchenko, Mariia Shkurat, Ievgeniy Nosachov.</i> The role of BRICS countries in the modern global economic space	199

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА

<i>Тетяна Черкашина.</i> Особливості функціонування ринку праці України у кризовий та посткризовий періоди: національний та регіональний аспекти	7
<i>Марія Кіржецька.</i> Оцінювання виробничого потенціалу підприємств водопостачання та водовідведення України	17
<i>Ольга Білик, Єлизавета Михальчук.</i> Ефективність процесу віддаленого онбордингу	24
<i>Дмитро Дмитрів, Олена Дмитрів, Наталія Юрик, Олександр Репак.</i> Вплив роботи пунктів пропуску в умовах воєнного стану на економічну ефективність АТП, задіяних у міжнародних вантажних перевезеннях	31
<i>Михайлина Фаріон, Дем'ян Фаріон.</i> Військові видатки та соціальні наслідки глобальної турбулентності	43
<i>Ольга Краузе, Ірина Піняк, Світлана Шпилик.</i> Економічні та соціальні передумови розвитку системи закладів охорони здоров'я Тернопільської області	51

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

<i>Інна Мельничук, Наталія Мужевич, Володимир Фрицький.</i> Облік витрат для забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифрових трансформацій	60
<i>Наталія Бондаренко, Світлана Репіна.</i> Особливості розрахунків з клієнтами в компаніях Великої четвірки	67
<i>Олександр Кундеус, Наталія Зарудна, Богдана Трухоновець.</i> Історична та економічна сутність зобов'язань для цілей обліку та оподаткування	76
<i>Тетяна Королюк, Сергій Співак, Вадим Ратинський.</i> Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки	88

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА,
СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

<i>Петро Віблій, Оксана Бойко.</i> Проблеми залучення внутрішніх інвестицій в Україні в умовах війни	97
<i>Наталія Блащук-Дев'яткіна, Ірина Бацман.</i> Фінансова безпека банківської системи України	104
<i>Наталія Луцька, Ігор Цюцяк, Андрій Цюцяк.</i> Оцінювання податку на додану вартість у структурі податкових надходжень	113
<i>Анна Леbedенко.</i> Бюджетне фінансування як основа фінансового забезпечення судово-експертної діяльності	122

МЕНЕДЖМЕНТ

- Жанна Торяник, Вікторія Шевченко, Сергій Ткач.* Оцінювання конкурентоспроможності продукції на прикладі АТ «Ельворті» 132
- Людмила Малюта, Софія Королюк.* Війна як причина зміни туристичного потенціалу України: аналіз організаційно-економічних заходів із відновлення внутрішнього туризму 139
- Анна Шандар, Володимир Кирилюк.* Медичне страхування в системі соціального забезпечення України 148
- Людмила Завідна, Ірина Миколайчук.* Концепція формування та розвитку бренду роботодавця в Україні під час війни 155

МАРКЕТИНГ

- Неля Іванечко, Михайло Оконський.* Управління продажами у сфері послуг 167

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

- Михайло Галущак, Ольга Галущак, Галина Машилій.* Електронна Україна в цифровому світі 174

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

- Зорина Атаманчук, Антоніна Просянюк.* Зовнішньоторговельні відносини України з КНР: поточний стан та перспективи розвитку 183
- Марія Шкурат, Вікторія Панчук.* Сучасний стан та напрями трансформації світового енергетичного ринку 190
- Марина Савченко, Марія Шкурат, Євгеній Носачов.* Роль країн БРІКС у сучасному глобальному економічному просторі 199

УДК 336.647/.648

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анна Лебеденко

Одеський національний економічний університет, Одеський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, Одеса, Україна

Резюме. Розглянуто сутність судово-експертної діяльності, її суб'єкти. Окреслено зміст поняття фінансового забезпечення та наведено перелік внутрішніх і зовнішніх джерел фінансового забезпечення судово-експертних установ в Україні. Досліджено бюджетну звітність державних спеціалізованих установ, що знаходяться у підпорядкуванні Міністерства юстиції України та Міністерства внутрішніх справ України (Звіт про надходження та використання коштів загального фонду (форма № 2д), Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги (форма № 4-1д), Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень (форма № 4-2д), Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як окремі субвенції з місцевого бюджету (форма № 4-4д)) та проведено аналіз джерел і обсягів фінансового забезпечення зазначених судово-експертних установ, у т. ч. обсягів бюджетного фінансування за період 2015–2022 рр. Охарактеризовано основні тенденції коливання обсягів фінансового забезпечення судово-експертних установ, що знаходяться у підпорядкуванні Міністерства юстиції України та Міністерства внутрішніх справ України, які виникали за період 2015–2022 рр. Розглянуто різні підходи щодо визначення сутності бюджетного фінансування та його специфічні особливості. Визначено сутність бюджетного фінансування як економічної категорії та виділено основні його функції. Надано авторське визначення поняття «бюджетне фінансування». Акцентовано увагу на наслідках превалювання бюджетного фінансування над іншими формами фінансового забезпечення судово-експертних установ. Наведено проблемні аспекти, які пов'язані з матеріально-технічним забезпеченням та виплатою заробітної плати судовим експертам і свідчать про недостатність фінансових ресурсів судово-експертних установ для покриття усіх їхніх потреб. У цьому контексті окреслено важливість здійснення подальшого наукового пошуку в напрямку дослідження ефективності використання джерел фінансового забезпечення судово-експертних установ, у т. ч. коштів державного бюджету як основного джерела надходжень.

Ключові слова: фінансове забезпечення, бюджетне фінансування, судово-експертна діяльність, державна спеціалізована установа.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.06.122

Отримано 13.09.2023

UDC 336.647/.648

BUDGET FINANCING AS THE BASIS OF FINANCIAL SUPPORT OF FORENSIC EXPERT ACTIVITIES

Anna Lebedenko

Odesa National Economic University, Odesa Research Forensic Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Odesa, Ukraine

Summary. The article examines the essence of forensic expert activity, its subjects. The content of the concept of financial support is outlined and a list of internal and external sources of financial support of forensic institutions in Ukraine is given. The budget reporting of state specialized institutions under the supervision of the Ministry of Justice of Ukraine and the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (Report on the receipt and use of funds from the general fund

(form No. 2e), Report on the receipt and use of funds received as a fee for services (form No. 4-1d), Report on the receipt and use of funds received from other sources of own revenues (form No. 4-2d), Report on the receipt and use of funds received as separate subventions from the local budget (form No. 4-4d)) and an analysis was carried out sources and amounts of financial support of the specified forensic institutions, including the amount of budget funding for the period 2015–2022. The main trends of fluctuations in the amount of financial support of forensic institutions under the jurisdiction of the Ministry of Justice of Ukraine and the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are described, which arose in the period from 2015 to 2022. Various approaches to determining the essence of budget financing and its specific features are considered. The essence of «budget financing» as an economic category is determined and its main functions are highlighted. The author's definition of the concept of «budget financing» is given. Attention is focused on the consequences of the predominance of budget funding over other forms of financial support of forensic institutions. Problematic aspects related to material and technical support and payment of salaries to forensic experts are given and indicate the insufficiency of financial resources of forensic institutions to cover all their needs. In this context, the importance of carrying out further scientific research in the direction of researching the effectiveness of the use of sources of financial support of forensic institutions is outlined, including state budget funds as the main source of income.

Key words: financial support, budget financing, forensic expert activity, state specialized institution.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.06.122

Received 13.09.2023

Постановка проблеми. Важливість та необхідність судово-експертної діяльності полягає у виконанні обов'язку держави щодо утвердження й забезпечення прав і свобод людини.

В Україні, в сучасних умовах, питання фінансового забезпечення судово-експертної діяльності є як ніколи актуальним, оскільки достатність забезпечення фінансовими ресурсами судово-експертних установ надає їм можливість якісно та результативно виконувати покладені на них функції.

На сучасному етапі функціонування судово-експертних установ, бюджетне фінансування є основною формою фінансування їх діяльності. Головним чином, за рахунок бюджетних коштів судово-експертні установи покривають свої потреби і здійснюють поточні (оплата праці, оплата комунальних послуг та ін.) та капітальні видатки (придбання обладнання, капітальний ремонт та ін.).

Належний рівень фінансового забезпечення судово-експертної діяльності, у т.ч. у формі бюджетного фінансування, є підґрунтям для виконання поставлених перед судово-експертними установами завдань, дотримуючись принципів законності, незалежності, об'єктивності й повноти дослідження.

Правильна побудова системи фінансового забезпечення судово-експертних установ та ефективність використання усіх джерел їх фінансового забезпечення є важливим фактором ефективного виконання державою її основних функцій та завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансового забезпечення різних галузей господарювання останнім часом привертає дедалі більше уваги вчених-економістів. Вагомий внесок у дослідження окремих аспектів фінансового забезпечення зроблено у працях вітчизняних науковців В. Дем'янишин, А. Хомутенко, В. Хомутенко, Н. Ткачук, В. Кравчук, Н. Дехтяр. та ін. Детальне дослідження фінансового забезпечення судово-експертної діяльності набуває особливого змісту з огляду на специфіку зазначеної діяльності.

Метою статті є визначення сутності бюджетного фінансування як однієї з форм фінансового забезпечення судово-експертної діяльності та проведення аналізу джерел і обсягів фінансового забезпечення державних спеціалізованих установ, що знаходяться у підпорядкуванні Міністерства юстиції України та Міністерства внутрішніх справ України за період 2015–2022 рр. задля встановлення основного джерела фінансового забезпечення зазначених установ.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі наукові завдання: визначити сутність судово-експертної діяльності та її основних суб'єктів; розглянути поняття «бюджетного фінансування» як економічної категорії; проаналізувати

бюджетну звітність Міністерства юстиції України та Міністерства внутрішніх справ України щодо обсягів фінансового забезпечення за період 2015–2022 рр.

Для вирішення поставлених завдань використано методи: аналіз, синтез, узагальнення, індукція, аналогія та ін.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі становлення демократичного суспільства в Україні однією з першочергових завдань держави є зміцнення законності та правопорядку, що вимагає постійної та активної діяльності слідчих органів, прокурорського нагляду й суду. Ефективність вітчизняного судочинства багато в чому залежить від рівня застосування потенціалу сучасних судових експертиз, своєчасного їх проведення та вмілого використання.

Правові, організаційні й фінансові основи судово-експертної діяльності визначає Закон України «Про судову експертизу» [1]. У зазначеному Законі вживається термін «судово-експертна діяльність», проте на даний час його тлумачення в чинному законодавстві відсутнє.

В даний час пропонуються різні варіанти визначень такої діяльності. Проект Закону України «Про судово-експертну діяльність» трактує судово-експертну діяльність як «системну діяльність, що здійснюється визначеними цим Законом суб'єктами, пов'язана з організацією, проведенням судових експертиз, їх науково-методичним, інформаційним та кадровим забезпеченням» [2].

На думку Г. О. Стрілець «судово-експертна діяльність – це врегульована законодавством діяльність судово-експертних установ, спрямована на проведення незалежних судових експертиз шляхом об'єктивного, всебічного і повного дослідження з дотриманням сучасних досягнень науки і техніки, організація роботи судово-експертних установ загалом і їхніх структурних підрозділів, їх науково-методичне й інформаційне забезпечення, підбір та підготовка судово-експертних кадрів» [3, с. 8].

На нашу думку, наведене визначення досить змістовно описує сутність судово-експертної діяльності, проте науковець не досить повно визначає коло суб'єктів здійснення такої діяльності, лише судово-експертні установи. Зауважимо, що окрім судово-експертних установ, судово-експертну діяльність здійснюють також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених Законом України «Про судову експертизу» [1].

Досить змістовне визначення судово-експертної діяльності надано Є. Є. Демидовою та К. В. Латиш, які трактують судово-експертну діяльність як «діяльність уповноважених на те суб'єктів відповідно до чинного законодавства, яка полягає у проведенні досліджень та наданні об'єктивного та обґрунтованого письмового висновку, а також здійсненні інших напрямків, спрямованих на належне та ефективне забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою та об'єктивною експертизою» [4, с. 405]. Таке визначення повною мірою охоплює суб'єктів та ґрунтується на принципах судово-експертної діяльності, передбачених ст. 3 Закону України «Про судову експертизу».

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» до державних спеціалізованих установ належать: науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України; експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України [1].

Можливість виконання державними спеціалізованими установами їх статутних завдань та ефективність їх функціонування залежить великою мірою від фінансового забезпечення їх діяльності.

Зазначимо, що наразі існує багато поглядів серед науковців на трактування поняття «фінансове забезпечення». У загальному розумінні суть фінансового

забезпечення прийнято розглядати як сукупність фондів фінансових ресурсів, що створюються й використовуються з метою здійснення виробництва й реалізації продукції, робіт, послуг у різних галузях, а також для фінансування інших видів діяльності суб'єкта господарювання.

Залежно від специфіки діяльності та джерел фінансування кожен економічний суб'єкт формує власну систему фінансового забезпечення, поєднуючи при цьому різні її форми.

Джерела фінансового забезпечення судово-експертних установ в Україні поділяються на внутрішні та зовнішні (рис. 1).

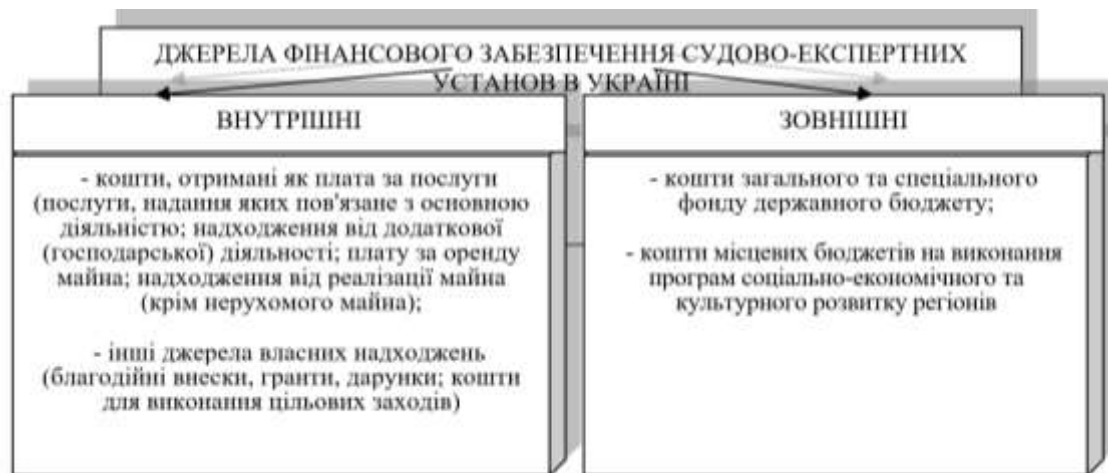

Рисунок 1. Джерела фінансового забезпечення судово-експертних установ в Україні

Джерело: побудовано автором на основі [8, 10].

Фінансування судово-експертних установ здійснюється на підставі кошторисів, який надає їм повноваження щодо отримання і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання функції з експертного забезпечення правосуддя та досягнення цілей, визначених на рік відповідно до бюджетних призначень [5, с. 104]. Кошторис – основний плановий документ судово-експертної установи, відповідно до якого визначається об'єм й скерованість коштів для виконання функцій установою.

Обсяг передбачуваних витрат згідно з кошторисами державних спеціалізованих установ закріплюються в бюджетах відповідних рівнів, державного та місцевих.

Н. М. Ткачук і Кравчук В. О. зазначають, що кошторисне фінансування як одна з форм бюджетного фінансування передбачає фінансування установ за рахунок коштів бюджету на основі кошторису за такими принципами: 1) плановість; 2) цільовий характер виділених коштів; 3) виділення коштів залежно від фактичних показників діяльності установи; 4) підзвітність [6, с. 101].

За результатами звітного періоду державні спеціалізовані установи складають бюджетну звітність про виконання кошторисів та/або планів використання бюджетних коштів згідно з Порядком складання бюджетної звітності розпорядниками та отримувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, затвердженим постановою КМУ від 24.01.2012 р. № 44 [7].

Крім того, державні спеціалізовані установи мають право здійснювати некомерційну діяльність, зазначену в установчих документах (у межах переліку платних послуг відповідно до їхніх функціональних повноважень) та отримувати за це кошти. Такі надходження є одним із джерел фінансового забезпечення державних спеціалізованих

установ. Вони дозволяють спеціалізованим установам покривати недофінансування, зокрема для виплати заробітної плати та закупівлі необхідного обладнання.

Розглянемо та проаналізуємо статичні дані щодо обсягів фінансового забезпечення судово-експертних установ на прикладі державних спеціалізованих установ Міністерства юстиції України (табл. 1) та Міністерства внутрішніх справ України (табл. 2), наведені у бюджетній звітності (Звіт про надходження та використання коштів загального фонду (форма № 2д), Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги (форма № 4-1д), Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень (форма № 4-2д), Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як окремі субвенції з місцевого бюджету (форма № 4-4д)) за період 2015–2022 рр.

Аналіз обсягів фінансового забезпечення державних спеціалізованих установ, що знаходяться у підпорядкуванні Міністерства юстиції України у розрізі джерел фінансування свідчить про домінуючу роль бюджетного фінансування протягом 2015–2022 рр.

Дані таблиці 1 свідчать про наявність тенденції до збільшення обсягів фінансового забезпечення державних спеціалізованих установ, що знаходяться у підпорядкуванні Міністерства юстиції України протягом 2015–2022 рр. з 32 621,34 тис. грн до 125 563,45 тис. грн головним чином за рахунок збільшення обсягів бюджетного фінансування (кошти загального фонду бюджету) з 10 539,05 тис. грн до 103 541,78 тис. грн.

Аналізуючи джерела фінансового забезпечення державних спеціалізованих установ, що знаходяться у підпорядкуванні Міністерства юстиції України, спостерігаємо тенденцію переважання питомої ваги коштів загального фонду Державного бюджету, починаючи з 2017 р. (2017 р. – 67,60%, 2018 р. – 79,06%, 2019 р. – 71,35%, 2020 р. – 70,13%, 2021 р. – 68,01%, 2022 р. – 82,46%). Доцільно зазначити, що бюджетне фінансування, яке є однією з форм фінансового забезпечення науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України, відбувається за окремою бюджетною програмою КПКВК 3601070 «Проведення судової експертизи й розроблення методики проведення судових експертиз» із застосуванням програмно-цільового методу.

Таблиця 1. Динаміка обсягів фінансового забезпечення державних спеціалізованих установ, що знаходяться у підпорядкуванні Міністерства юстиції України протягом 2015–2022 рр.

Рік	Надходження коштів загального фонду бюджету		Надходження коштів, отриманих як плата за послуги		Надходження коштів отриманих за іншими джерелами власних надходжень		Надходження коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів (субвенція з місцевого бюджету)		Всього, тис. грн
	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	
2015	10 539,05	32,31	22 082,29	67,69	-	0,00	-	0,00	32 621,34
2016	15 302,60	33,49	30 058,34	65,78	332,22	0,73	-	0,00	45 693,16
2017	63 925,70	67,60	30 636,53	32,40	-	0,00	-	0,00	94 562,23
2018	135 784,91	79,06	32 880,28	19,14	-	0,00	3 087,96	1,80	171 753,15
2019	93 730,70	71,35	37 636,73	28,65	-	0,00	-	0,00	131 367,43
2020	93 767,00	70,13	36 147,16	27,03	2 299,60	1,72	1 499,00	1,12	133 712,76
2021	107 267,00	68,01	42 074,80	26,67	389,87	0,25	8 000,00	5,07	157 731,67
2022	103 541,78	82,46	22 021,67	17,54	-	0,00	-	0,00	125 563,45
Всього	623 858,74	x	253 537,80	x	3 021,69	x	12 586,96	x	893 005,19

Джерело: побудовано автором на основі [8].

Протягом 2015–2016 рр. домінуючу роль серед джерел фінансового забезпечення державних спеціалізованих установ, що знаходяться у підпорядкуванні Міністерства

юстиції України, відігравали надходження як плата за надані установами послуги, питома вага яких складала 67,69% та 65,78% відповідно.

Загалом, протягом аналізованого періоду наявна тенденція до зменшення обсягів надходження коштів, отриманих як плата за послуги.

Як зазначає Рахункова палата у Звіті про результати аудиту ефективності управління науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції, що має фінансові наслідки для державного бюджету від 23 грудня 2022 р. № 28-1 «нормативна вартість однієї експертогодина не відповідає реальним витратам підрозділів на їх надання, що включають заробітну плату, відшкодування вартості комунальних послуг та утримання нерухомого майна, витратні матеріали тощо, не компенсує витрат, а оновлення матеріально-технічної бази здійснюється за рахунок коштів спеціального фонду» [9, с. 10–11].

Таким чином, одним із чинників зменшення обсягів надходження коштів, отриманих як плата за послуги, може бути відсутність економічно обґрунтованої нормативної вартості однієї експертогодина експертиз і експертних досліджень, що призводить до відсутності зацікавленості установ збільшувати кількість надання платних послуг.

Бюджетне фінансування державних спеціалізованих установ, що знаходяться у підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ України, здійснюється за бюджетною програмою КПКВК 1001050 «Реалізація державної політики у сфері внутрішніх справ, забезпечення діяльності органів, установ та закладів Міністерства внутрішніх справ України».

Таблиця 2. Динаміка обсягів фінансового забезпечення державних спеціалізованих установ, що знаходяться у підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ України протягом 2015–2022 рр.

Рік	Надходження коштів загального фонду бюджету		Надходження коштів, отриманих як плата за послуги		Надходження коштів отриманих за іншими джерелами власних надходжень		Надходження коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів (субвенція з місцевого бюджету)		Всього, тис. грн
	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	
2015	483 146,10	94,54	26 180,96	5,12	1 743,81	0,34	-	0,00	511 070,87
2016	778 977,04	89,90	80 957,54	9,34	4 511,54	0,52	2 000,00	0,23	866 446,12
2017	801 862,34	89,45	91 621,02	10,22	107,43	0,01	2 804,08	0,31	896 394,87
2018	1 164 373,03	93,02	80 319,80	6,42	6 654,58	0,53	443,00	0,04	1 251 790,41
2019	1 341 888,53	89,82	128 191,31	8,58	8 717,71	0,58	15 103,89	1,01	1 493 901,44
2020	1 500 183,94	90,54	144 244,20	8,71	8 133,19	0,49	4 451,69	0,27	1 657 013,02
2021	1 524 901,00	87,84	174 090,85	10,03	32 582,00	1,88	4 366,85	0,25	1 735 940,70
2022	1 742 583,10	82,20	141 417,22	6,67	230 239,41	10,86	5 652,50	0,27	2 119 892,23
Всього	9 337 915,08	x	867 022,90	x	292 689,67	x	34 822,01	x	10 532 449,66

Джерело: побудовано автором на основі [10].

Дані таблиці 2 свідчать про наявність тенденції до збільшення обсягів фінансового забезпечення державних спеціалізованих установ, що знаходяться у підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ України протягом 2015–2022 рр. з 511 070,87 тис. грн до 2 119 892,23 тис. грн.

Серед джерел фінансового забезпечення державних спеціалізованих установ, що знаходяться у підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ України, найбільшу

питому вагу займає бюджетне фінансування (кошти загального фонду бюджету) – в середньому 89,66% протягом аналізованого періоду.

Варто відзначити стрімке зростання надходжень коштів у 2022 р. отриманих державними спеціалізованими установами, що знаходяться у підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ України за іншими джерелами власних надходжень, які у структурі фінансового забезпечення склали 10,86% від загального обсягу фінансування. Зазначене зростання пов'язано, в основному, з отриманням державними спеціалізованими установами, що знаходяться у підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ України, благодійних внесків, грантів та дарунків від міжнародних організацій у вигляді криміналістичного обладнання для проведення експертиз, кількість яких стрімко збільшилась у зв'язку зі збройною агресією російської федерації.

Резюмуючи проведений аналіз бюджетної звітності судово-експертних установ, які знаходяться у підпорядкуванні Міністерства юстиції України та Міністерства внутрішніх справ України, зауважимо, що основою фінансового забезпечення зазначених судово-експертних установ є бюджетне фінансування.

В економічній літературі зустрічаються різні підходи щодо визначення сутності бюджетного фінансування. На думку А. Загороднього, Г. Вознюк, Т. Смовженко бюджетне фінансування є формою централізованого виділення з державного бюджету фінансових ресурсів у вигляді безповоротного, безоплатного надання коштів, інвестицій на розвиток економіки, соціально-культурні заходи, оборону та інші громадські потреби [11, с. 47].

Досить ґрунтовно, на нашу думку, В. Дем'янишин охарактеризував сутність бюджетного фінансування як «сукупність грошових відносин, пов'язаних з розподілом і використанням коштів централізованого грошового фонду держави, які реалізуються шляхом безповоротного і безоплатного надання бюджетних коштів юридичним й фізичним особам на проведення заходів, передбачених бюджетом» [12, с. 37].

Н. А. Дехтяр виділяє специфічні особливості бюджетного фінансування, а саме:

- безповоротне та безоплатне виділення бюджетних коштів суб'єктам економіки;
- забезпечення виконання основних функцій держави;
- надання коштів тільки на проведення заходів, передбачених бюджетом;
- кошти на покриття витрат надаються тільки з одного виду бюджету за підпорядкованістю підприємства, установи чи організації;
- бюджетні кошти надаються на основі встановлених науково обґрунтованих норм чи нормативів залежно від сфер діяльності [13, с. 33–34].

На нашу думку, сутність «бюджетного фінансування» як економічної категорії можна охарактеризувати через функції, які воно виконує. Дослідивши думки науковців щодо сутності «бюджетного фінансування» та його специфічних особливостей, вважаємо за потрібне виокремити такі його функції:

1) забезпечувальна – функція, пов'язана з тим, що судово-експертна установа в повному обсязі й у чітко визначені терміни повинна виконувати покладені на неї бюджетні повноваження в межах бюджетних призначень для здійснення поточної діяльності та забезпечення подальшого розвитку;

2) розподільча функція, яка реалізується на рівні головних розпорядників коштів і передбачає розподіл бюджетних асигнувань серед мережі судово-експертних установ, які належать до їхньої компетенції, тобто до розпорядників нижчого рівня й безпосередньо до отримувачів бюджетних коштів;

3) контрольна функція, яка спрямована на перевірку цільового спрямування та ефективного використання бюджетних коштів, а також на виявлення раціональних напрямів збільшення та використання бюджетних коштів.

Таким чином, бюджетне фінансування – це основна форма фінансового забезпечення судово-експертних установ, яка являє собою сукупність грошових

відносин, що виникають у процесі розподілу та використання на безповоротній і безоплатній основі фінансових ресурсів державного бюджету в межах, визначених кошторисами і затверджених у бюджеті.

Превалювання бюджетного фінансування над іншими формами фінансового забезпечення, з одного боку, забезпечує незалежність судових експертів при проведенні судових експертиз, призначених у кримінальних провадженнях, справах про адміністративні правопорушення, цивільних, господарських, адміністративних справах, від сторін проваджень (фізичних та юридичних осіб, адвокатів), а з іншого боку, посилює залежність від рівня виконання дохідної частини державного бюджету.

Щодо матеріально-технічного забезпечення судово-експертних установ, то незалежно від відомчої підпорядкованості фахівці відзначають недостатній рівень ресурсного та матеріально-технічного забезпечення. Разом з тим, матеріально-технічне забезпечення експертних установ відіграє суттєву роль у проведенні судових експертиз, дозволяє проводити різноманітні дослідження на рівні, що відповідає сучасним вимогам.

Крім того, починаючи з 2017 р. щорічно Законом України «Про Державний бюджет України» призупиняється дія частини другої статті 18 Закону України «Про судову експертизу» щодо розміру посадових окладів судових експертів. Нормами частини другої статті 18 Закону України «Про судову експертизу» передбачено встановлення посадових окладів працівникам державних спеціалізованих установ, які мають кваліфікацію судового експерта у розмірі не менше 10 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року [1].

Зазначені явища свідчать про недостатність фінансових ресурсів для покриття усіх першочергових потреб судово-експертних установ у повній мірі. У цьому контексті перспективним напрямком подальших досліджень повинен бути пошук шляхів підвищення ефективності використання усіх джерел фінансового забезпечення судово-експертних установ, у т.ч. коштів державного бюджету як основного джерела надходжень. Аналіз вітчизняних наукових здобутків свідчить про відсутність обґрунтованого та комплексного підходу щодо оцінювання ефективності використання джерел фінансового забезпечення судово-експертних установ, який би заслуговував на довіру достовірністю отриманих результатів.

Крім того, чітка регламентованість бюджетним законодавством використання фінансових ресурсів судово-експертних установ на всіх етапах бюджетного процесу спонукає до проведення подальших досліджень з метою розроблення обґрунтованих підходів щодо сприяння розширенню фінансової автономії судово-експертних установ у майбутньому.

Висновки. Фінансове забезпечення діяльності судово-експертних установ є підґрунтям для виконання поставлених перед ними завдань та прийнятих зобов'язань.

Незалежність судового експерта та об'єктивність його висновку має забезпечуватися державою шляхом створення необхідних умов для його діяльності та належним матеріальним і соціальним забезпеченням.

На сьогодні основною формою фінансового забезпечення судово-експертної діяльності є бюджетне фінансування. Аналіз бюджетної звітності державних спеціалізованих установ, які знаходяться у підпорядкуванні Міністерства юстиції України та Міністерства внутрішніх справ України показав, що серед джерел фінансового забезпечення найбільшу питому вагу займають кошти загального фонду бюджету (понад 80%).

Вкрай важливим залишається питання ефективності використання джерел фінансового забезпечення судово-експертних установ, у т.ч. коштів державного бюджету як основного джерела надходжень.

Пошук науково обґрунтованих можливостей розширення фінансової автономії судово-експертних установ та шляхів підвищення ефективності використання усіх

наявних джерел фінансового забезпечення судово-експертних установ може стати перспективним напрямком подальших досліджень, що надасть змогу покривати всі нагальні фінансові потреби зазначених установ.

Conclusions. Financial support for the activities of forensic institutions is the basis for the fulfillment of the tasks set before them and the accepted obligations.

The independence of the judicial expert and the objectivity of his opinion must be ensured by the state by creating the necessary conditions for his activity and by providing adequate material and social support.

Today, budget financing is the main form of financial support for forensic expert activity. An analysis of the budget reporting of state specialized institutions under the jurisdiction of the Ministry of Justice of Ukraine and the Ministry of Internal Affairs of Ukraine showed that among the sources of financial support, the largest specific weight is the funds of the general fund of the budget (more than 80%).

The question of the effectiveness of the use of sources of financial support of forensic expert institutions remains extremely important, including state budget funds as the main source of income.

The search for scientifically based opportunities to expand the financial autonomy of forensic institutions and ways to increase the efficiency of using all available sources of financial support for forensic institutions can become a promising direction for further research, which will make it possible to cover all the urgent financial needs of these institutions.

Список використаних джерел

1. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 07.09.2023).
2. Про судово-експертну діяльність: проект Закону України від 4 листопада 2021 № 6284. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/ЛЮ06361А?ap=3> (дата звернення: 07.09.2023).
3. Стрілець Г. О. Генезис системи судово-експертних установ України та напрямки їх діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2009. 16 с.
4. Демидова Є. Є., Латиш К. В. Криміналістичні експертизи в структурі судово-експертної діяльності: особливості нормативно-правового регулювання. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 6. С. 403–406 URL: http://www.lsej.org.ua/6_2022/89.pdf (дата звернення: 07.09.2023). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/89>
5. Хомутенко В. П., Хомутенко А. В. Концептуальні засади фінансового забезпечення судово-експертної діяльності в Україні. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. 2022. Вип. 34. С. 102–110.
6. Ткачук Н. М., Кравчук В. О. Фінансування бюджетних установ: теоретична сутність, форми і методи. Наука й економіка. 2010. № 2. С. 99–105.
7. Порядок складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування: наказ Міністерства фінансів України від 24 січ 2012р. № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#Text> (дата звернення: 07.09.2023).
8. Звіти про використання бюджетних коштів за період 2015–2022 рр.: офіційний сайт Київського науково-дослідного інституту судових експертиз URL: <https://kndise.gov.ua/category/zvit-pro-vykorystannya-byudzhetnyh-koshtiv/> (дата звернення: 07.09.2023).
9. Звіт про результати аудиту ефективності управління науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції України, що має фінансові наслідки для державного бюджету: рішення Рахункової палати від 23.12.2023 № 28-1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#Text> (дата звернення: 07.09.2023).
10. Лист Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України від 24.04.2023 № 19/7-13978/79-зі-2023 з додатками.
11. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. 2-ге видання, виправлене та доповнене. Львів: Видавництво «Центр Європи», 1997. 576 с.
12. Дем'янишин В. Бюджетне фінансування та його особливості в сучасних умовах. Світ фінансів. 2007. Вип. 2 (11) С. 34–48. URL: <http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/26209/1/%D0%94%D0%95%D0%9C%E2%80%99%D0%AF%D0%9D%D0%98%D0%A8%D0%98%D0%9D.pdf> (дата звернення: 07.09.2023).

13. Дехтяр Н. А. Фінанси бюджетних установ: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2020. 229 с.

References

1. Zakon Ukrainy "Pro sudovu ekspertyzu" vid 25.02.1994 p. No. 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (accessed: 07 September 2023).
2. Proekt Zakonu Ukrainy "Pro sudovo-ekspertnu dijajlnistj" vid 04.11.2021 p. No. 6284. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/II06361A?an=3> (accessed: 07 September 2023).
3. Strilets, G. O. (2009). Genezis systemy sudovo-ekspertnykh ustanov Ukrainy ta napriamky ikh diialnosti [Genesis of the system of forensic institutions of Ukraine and directions of their activity]. Extendet abstract of candidate's jurid. science thesis. Kyiv, 16 p. [In Ukrainian].
4. Demydova Je. Je., Latysh K. V. Kryminalistychni ekspertyzy v strukturi sudovo-ekspertnoji dijajlnosti: osoblyvosti normatyvno-pravovogho rehuljuvannja [Forensic examinations in the structure of judicial expert activity: peculiarities of normative and legal regulation]. Jurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal [Legal scientific electronic journal] (electronic journal). Vol. 6. 2022. P. 403–406. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2022/89.pdf (accessed: 07 September 2023). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/89>
5. Khomutenko V. P., Khomutenko A. V. (2022). Konceptualjni zasady finansovogho zabezpechennja sudovo-ekspertnoji dijajlnosti v Ukraini [Conceptual principles of financial support of forensic expert activity in Ukraine]. Naukovi zapysky Ljvivskogho universytetu biznesu ta prava. Serija ekonomichna. Serija jurydychna, Vol. 34, P. 102–110.
6. Tkachuk N. M., Kravchuk V. O. (2010). Finansuvannia biudzhetykh ustanov: teoretychna sutnist, formy i metody [Financing of budgetary institutions: theoretical nature, forms and methods]. Nauka i ekonomika. Vol. 2. P. 99–105.
7. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy "Pro zatverdzhennja Porjadku skladannja bjudzhetnoji zvitnosti rozporjadnykamy ta oderzhuvachamy bjudzhetnykh koshtiv, zvitnosti fondamy zaghaljnoobov'jazkovogho derzhavnogho socialjnogho i pensijnogho strakhuvannja" vid 24.01.2012 p. No. 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#Text> (accessed: 07 September 2023).
8. Zvity pro vykorystannja bjudzhetnykh koshtiv za period 2015–2022 rr.: oficijnyj sajt Kyjivskogho naukovodoslidnogho instytutu sudovykh ekspertyz. URL: <https://kndise.gov.ua/category/zvit-pro-vykorystannya-byudzhetnyh-koshtiv/> (accessed: 07 September 2023).
9. Rishennja Rakhunkovoji palaty vid 23.12.2023 p. No. 28-1 pro zatverdzhennja Zvitu pro rezul'taty audytu efektyvosti upravlinnja naukovodoslidnyh ustanovamy sudovykh ekspertyz Ministerstva justyciji Ukrainy, shho maje finansovi naslidky dlja derzhavnogho bjudzhetu. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#Text> (accessed: 07 September 2023).
10. Lyst Derzhavnogho naukovodoslidnogho ekspertno-kryminalistychnogho centru Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy vid 24.04.2023 No. 19/7-13978/79-zi-2023.
11. Zaghorodnij A. Gh., Voznjuk Gh. L., Smovzhenko T. S. (1997). Finansovyj slovnyk [Financial dictionary]. Lviv: Vydavnytvo "Centr Jevropy". [In Ukrainian].
12. Dem'janushyn V. (2007). Bjudzhetne finansuvannja ta jogho osoblyvosti v suchasnykh umovakh [Budget financing and its features in modern conditions]. Svit finansiv [The world of finance]. Vol. 2 (11). P. 34–48. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/26209/1/%D0%94%D0%95%D0%9C%E2%80%99%D0%AF%D0%9D%D0%98%D0%A8%D0%98%D0%9D.pdf> (accessed: 07 September 2023).
13. Dekhtjar N. A. (2020). Finansy bjudzhetnykh ustanov [Finances of budgetary institutions]. Sumy: Sumy State University. [In Ukrainian].